

Znanstveni skup o dvadesetogodišnjici hrvatskog Ustava

UDK UDK: 342.4(497.5)(047)

Exegi monumentum aere perennius ...
(Horacije, Lib. III., Ode XXX.)

Povodom dvadesete obljetnice donošenja hrvatskog »božićnog Ustava« od 22. prosinca 1990., u Zagrebu je u Palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 16. prosinca 2010. održan okrugli stol u organizaciji Znanstvenog vijeća za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava HAZU te Hrvatske udruge za ustavno pravo. Cilj skupa bio je da se kroz okupljanje hrvatskih konstitucionalista, predstavnika zakonodavne, sudbene i izvršne vlasti te nekih od glavnih protagonista procesa donošenja Ustava u toj *annus mirabilis* ne samo podsjeti na temeljni značaj hrvatskoga Ustava za uspostavljanje suverene i samostalne Republike Hrvatske nego i upozori na različite aspekte ozbiljenja njegove vladavine, kao rukovoditelja stvarnih demokratskih političkih procesa te kao ultimativnog zaštitnika ljudskog dostojanstva u smislu maksime *non sub homine, sed sub lege*.

Uz predsjednika HAZU Milana Moguša te državnog tajnika Ministarstva pravosuđa Zorana Pičuljana, skupu se uvodno obratio i predsjednik Republike prof. dr. sc. Ivo Josipović. Podsjetio je na korijene ustavnopravnog razvoja Republike Hrvatske koji se nalaze već u odlukama Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH-a) te u odredbama Ustava Socijalističke Republike Hrvatske iz 1974., a koje su putem plebiscitarnog očitovanja volje hrvatskih građana 1991. umjesto »kraja povijesti« (Fukuyama) omogućile hrvatsko osamostaljenje. Također je iznio prijedlog izrade projekcije ustavnog razvoja Republike Hrvatske u iduća dva desetljeća, složivši se s inicijativom prof. dr. sc. Branka Smerdele o izdavanju deklaracije skupa s naznakom ciljeva i strategije ostvarivanja

ideje akademika Jakše Barbića o »prikupljanju svih stručnih snaga s ciljem uvođenja reda, odnosno ... obnavljanja ustavnog poretka«.

U istom konstruktivnom duhu nastavili su uvodni izlagači Vladimir Šeks, prof. dr. sc. Branko Smerdel, predsjednica Ustavnog suda prof. dr. sc. Jasna Omejec, prof. dr. sc. Siniša Rodin te prof. dr. sc. Arsen Bačić. Oni su svoja izlaganja posvetili izazovima dosljedne implementacije Ustava s ciljem ostvarenja (parafrazirajući Ustav SAD-a) »[ever] more perfect« vladavine Ustava kao modusa postojanja zajednice gdje »u početku bijaše Ustav i Ustav djelom postade« (Jadranko Crnić). U tom kontekstu prof. dr. sc. Smerdel spominje »vjeru u Ustav«, realitet da život Ustava ovisi o njegovu prihvaćanju i internaliziranju u umovima građana kao konačne »zajednice tumača Ustava« (Häberle). U njoj će »braniti zakone kao bedeme svoga grada« (Heraklit, Fragmenti, § 44). U situaciji u kojoj je »popularnost Ustava u širokim narodnim slojevima spala ... na niske grane« te u kojoj »političke i ine elite potiskuju Ustav ukoliko izravno nije u funkciji njihovih kratkoročnih sebičnih ciljeva«, glavni je izazov povratak idealima »božićnog Ustava« kroz intenzivno djelovanje na širenju svijesti o važnosti ustavnih jamstava za svakog pojedinca te političku zajednicu u cjelini, *inter alia* i podukom predmeta *građansko obrazovanje* od vrtičke dobi nadalje.

S ovime je suglasan i potpredsjednik Sabora Vladimir Šeks, koji je upozorio da se »valja zalagati da se ne zaborave ili štoviše omalovažavaju državotvorne karijatide u kojima su sažete i iskazane stoljetne silnice težnji i nastojanja za narodnom samobitnošću, nezavisnošću, suverennošću i državnošću Republike Hrvatske«.

Kroz svoj pregled značenja ustavnih vrednota i principa za suvremeni konstitucionalizam prof. dr. sc. Arsen Bačić također upozorava da legitimitet Ustavu osigurava tek ostvarivanje vrednota koje deklarira – one nipošto nisu neko larpurlartističko nabranje, već »kompleksni ustavni attachment koji građani identificiraju s onim političkim i pravnim sustavom koji svojim sadržajem jest ... drugačiji od uvijek postojećeg 'trivijalnog' Ustava, odnosno onog Ustava koji najčešće deformiraju nositelji vlasti«. S obzirom na shvaćanje vrednota čl. 3. Ustava kao »kriterija kredibilnosti scenarija novog početka« te kao suprotnosti »pukoj repetitivnoj inkantaciji ideala demokracije, pravde, poštovanja prava čovjeka itd. i tradicionalnoj političkoj retorici«, upozorava da »Ustavni sud ... još uvijek hvata zalet prema odlučnijem tumačenju većine najviših vrednota ustavnog poretka RH« te da stoga mora nastojati osigurati njihovo potpuno ostvarenje u suvremenoj ustavnoj hermeneutici.

Predsjednica Ustavnog suda prof. dr. sc. Jasna Omejec te prof. dr. sc. Siniša Rodin upozorili su na zahtjeve koje pristupanje Europskoj uniji po-

stavlja pred Republiku Hrvatsku. Tako profesorica Omejec kroz prikaz europskih tranzicijskih ustava ističe, s obzirom na njegovu interpretativnu funkciju, transformativnu ulogu Ustavnog suda koja zahtijeva promjenu normativnog okvira njegova djelovanja »koji će mu omogućiti punu implementaciju europskih pravnih standarda« kao »zajedničkog europskog ustavnog nasljedca«, i u tom smislu traži da se kroz 2011. pristupi i izradi novoga Ustavnog zakona o Ustavnom sudu. Naime, »duboki raskorak između 'idealnog' i 'realnog', odnosno 'vrijednosno-normativnog i pozitivno-pravnog' te objektivna potreba da novi europski tranzicijski ustavi postanu mjesto djelotvornog susreta onog 'idealnog' i onog 'realnog'« dovode do toga da Ustavni sud svojim institucionalnim ovlastima treba kompenzirati slabosti »nedostatne političke kulture, uzrokovane poteškoćama u prevladavanju totalitarizama komunističke provenijencije«. Različito od izvorne funkcije »negativnog zakonodavca«, ustavna interpretacija u rukama ustavnog sudstva promiče tako opća mjerila i stabilne smjernice djelovanja javnih vlasti. Citirajući predsjednika Ustavnog suda Ruske Federacije Valerija Zorkina, Omejec zaključuje: »Život ima vlastite zakone i vlastita prava. On ide svojim tijekom. Morate taj tijek predvidjeti, početi se njime kretati i u pravnom stvaralaštvu te usmjeriti život u potrebnom pravcu. Ne smijete stvarati prepreke stvarnom društvenom napretku, već ga morate zauzdati te usmjeriti njegov tijek u sigurno riječno korito«.

Govoreći o izazovima koje pristupanje EU stavlja pred Ustavni sud Republike Hrvatske, profesor Rodin upozorava da će njegova uloga biti nužno modificirana, i to na način s kojim on potencijalno neće biti zadovoljan: »Obveza izuzimanja nacionalnih pravnih pravila suprotnih pravu EU iz primjene osnažila je suce nacionalnih redovnih sudova i istovremeno oslabila nacionalne ustavne sudove. Jedna od žrtava bila je njihova do tada nesporna ovlast ... da nacionalno zakonodavstvo oglašavaju neustavnim stoga što je suprotno međunarodnom pravu, odnosno pravu EU«. Stoga će i redovni hrvatski sudovi, u svojoj ulozi interpretiranja prava na način koji je prijateljski pravu EU, »doći u poziciju da reformuliraju ustavna načela i koncepte«, čime će u Hrvatskoj biti stvoren decentralizirani sustav kontrole ustavnosti. Rodin kritizira 2010. prihvaćene promjene hrvatskog Ustava (posebno čl. 145.) koje su hrvatski poredak otvorile primjeni prava EU, u onom dijelu u kojem su prihvatile »osnovne odrednice tog pravnog poretka ... bez pobližeg definiranja njegovog sadržaja«. Prema njegovu mišljenju, ta odredba koja implicitno propisuje izravni učinak te nadređenost prava EU hrvatskom pravu samo je deklaratorne naravi budući da će se njezin bitni sadržaj morati pokazati kroz dijalog hrvatskih sudova te Europskog suda pravde.

Drugi je dio okruglog stola bio posvećen užim temama, prvenstveno partikularnim područjima implementacije Ustava te potrebama daljnjeg djelovanja *de lege (et constitutione) lata et ferenda*. Tako su se problema ozbiljenja i modifikacije ustavnog institucionalnog ustrojstva dotakli prof. dr. sc. Zvonimir Lauc (Regulatorni sustav Republike Hrvatske), prof. dr. sc. Robert Podolnjak (Hrvatski Ustav i neposredna demokracija), prof. dr. sc. Biljana Kostadinov (Ustavni identitet) te doc. dr. sc. Sanja Barić (Delegirano zakonodavstvo i Ustav RH), a pojedinim pitanjima učinkovitog ostvarenja ljudskih prava posvetili su se dr. sc. Đorđe Gardašević (Ustav Republike Hrvatske i »stanja izuzetka«), dr. sc. Anita Blagojević (Ustav Republike Hrvatske i pravo na privatnost) te Ana Horvat Vuković (Nacionalne manjine: ustavna jamstva i izgledi provedbe).

Kao rezultat ovog uspješnog i svečanog skupa slijedi objava zbornika radova, čime će se zaključiti 2010. godina kao, prema prijedlogu profesora Smerdela, »godina Ustava«.

Ana Horvat Vuković*

* Ana Horvat Vuković, asistentica na Katedri za ustavno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (assistant at the Chair of Constitutional Law, Faculty of Law, University of Zagreb)